

Formannskapetets budsjettseminar

Quality Hotel River Station, 22. mai 2023

Agenda

- Velkommen v/ordfører
- Tema drift
 - Økonomiske hovedtall så langt i 2023
 - Økonomiske utsikter i 2024 – om kommuneøkonomiproposisjonen
 - Oppdatert handlings- og økonomiplan
- Tema investeringer
 - Investeringsbudsjettet, 1. tertial 2023
 - Investeringsbudsjettet i vedtatt handlings- og økonomiplan
 - Investeringer innen helse og omsorg
- Innspill fra arbeidstakerorganisasjonene
- Rådmannens vurderinger – og hva det bør gis signaler om i rammesaken

Økonomiske hovedtall: Utgangspunkt etter vedtatt HØP 2023-2026

Krevende økonomisk situasjon

- Stramt økonomisk opplegg
- Uten økt utbytte og nye innsparingskrav vil driftsresultat være negativt i hele planperioden
- Driftsunderskuddet og egenfinansiering av investeringer er saldert gjennom økt bruk av disposisjonsfondet de to første årene av planperioden
- Fram mot 2025 må det legges ned en betydelig innsats for å redusere kommunens kostnadsnivå

Netto driftsresultat med og uten ekstra utbytte og nye innsparingskrav

Tall i 1000 kroner	2023	2024	2025	2026
Netto driftsresultat forslag HØP 23-26 (- = driftsoverskudd)	- 98.651	- 12.391	- 141.509	- 144.486
Resultatgrad	1,1%	0,1%	1,6%	1,7%
Vedtatt HØP 2023-2026 inkl. ekstra utbytte og innsparingskrav fra 2025				

Netto driftsresultat med og uten ekstra utbytte og nye innsparingskrav

Tall i 1000 kroner	2023	2024	2025	2026
Netto driftsresultat forslag HØP 23-26 (- = driftsoverskudd)	- 98.651	- 12.391	- 141.509	- 144.486
Resultatgrad	1,1%	0,1%	1,6%	1,7%
Netto driftsresultat ekskl. ekstra utbytte	31.349	27.609	- 91.509	- 104.486
Resultatgrad ekskl. ekstra utbytte	- 0,4%	- 0,3%	1,1%	1,2%
Ekstra utbytte*	130.000	40.000	50.000	40.000

* Utbytte utover HØP 22-25 som benyttes til ekstra egenfinansiering av investeringsbudsjettet

Netto driftsresultat med og uten ekstra utbytte og nye innsparingskrav

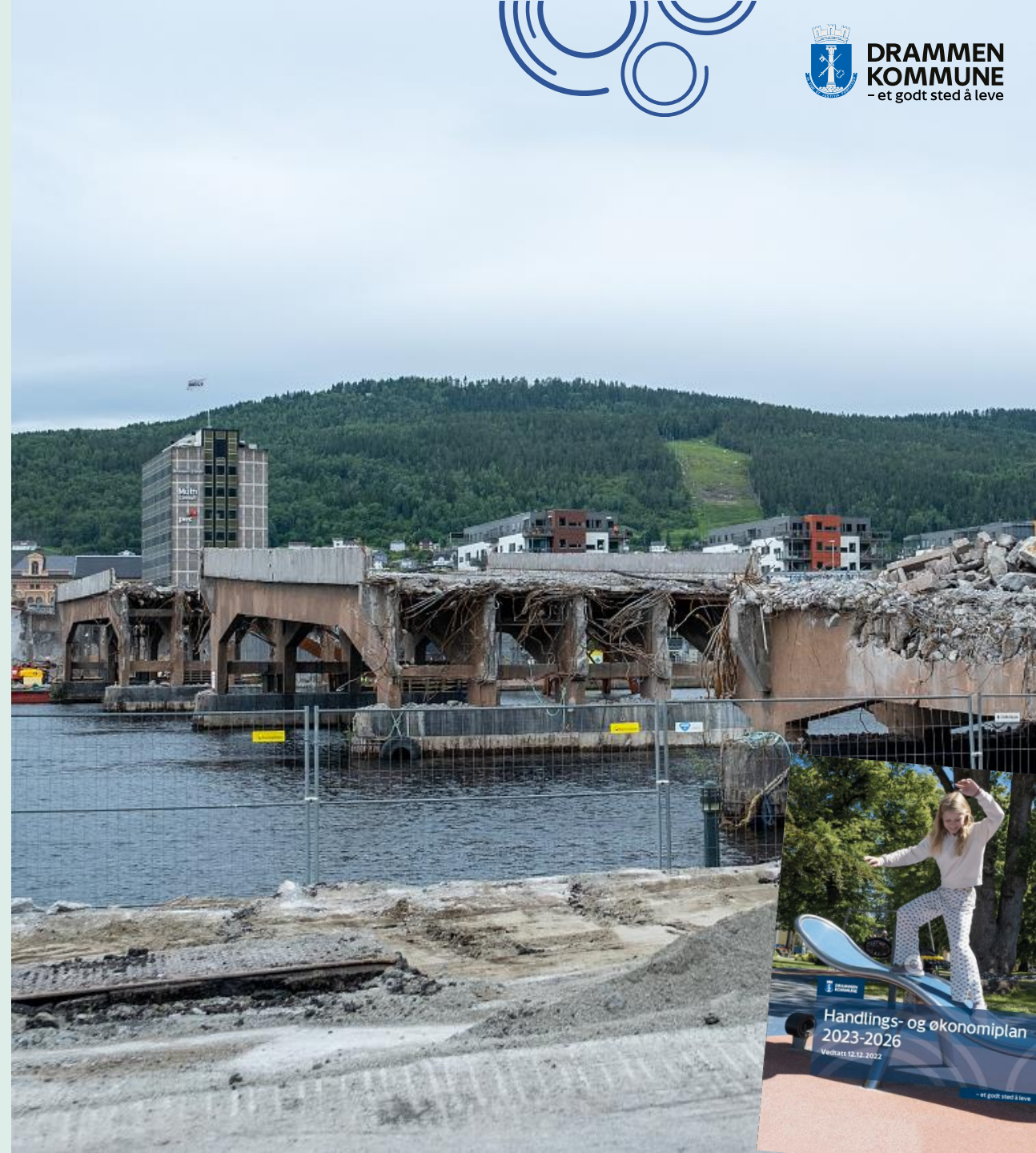
Tall i 1000 kroner	2023	2024	2025	2026
Netto driftsresultat forslag HØP 23-26 (- = driftsoverskudd)	- 98.651	- 12.391	- 141.509	- 144.486
Resultatgrad	1,1%	0,1%	1,6%	1,7%
Netto driftsresultat ekskl. ekstra utbytte	31.349	27.609	- 91.509	- 104.486
Resultatgrad ekskl. ekstra utbytte	- 0,4%	- 0,3%	1,1%	1,2%
Netto driftsresultat ekskl. ekstra utbytte og nytt innsparingskrav	31.349	27.609	43.491	45.514
Resultatgrad ekskl. ekstra utbytte og nytt innsparingskrav	- 0,4%	- 0,3%	- 0,5%	- 0,5%
Ekstra utbytte*	130.000	40.000	50.000	40.000
Nytt innsparingskrav			135.000	150.000

* Utbytte utover HØP 22-25 som benyttes til ekstra egenfinansiering av investeringsbudsjettet

Usikkerhets- og risikomomenter

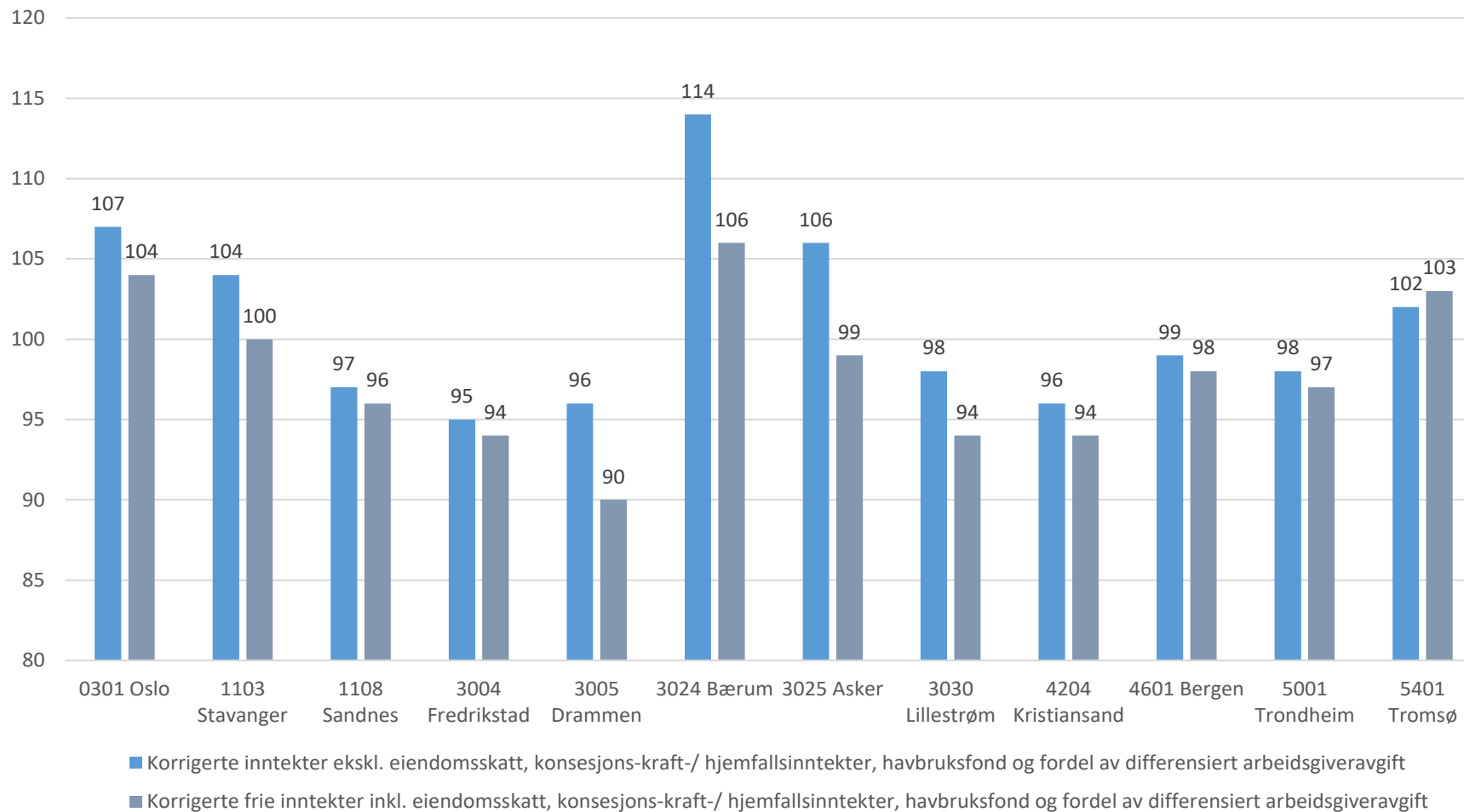
- Usikkert finans- og rentemarked
- Høy inflasjon (lønns- og prisvekst) på både drift og investeringer (spesielt bybru)
- Forutsetninger om salg av eiendom på om lag 400 millioner kroner i et krevende marked
- Usikkerhet rundt utbytteneivåer fremover, spesielt innenfor kraftsektoren
- Mulig endrede regler rundt tilskudd til investeringsprosjekter innenfor pleie og omsorg

Drammen har fortsatt lavest inntektsnivå blant ASSS-kommunene*

Frie inntekter i % av landsgjennomsnitt i 2022
Med og uten eiendomsskatt mv.

* ASSS-samarbeidet omfatter landets 12 største kommuner

RNB - endringer i det økonomiske opplegget for kommunene i 2023

Revidert nasjonalbudsjett 2023 (RNB)

- **Betydelig høyere lønns- og prisvekst enn forutsatt i vedtatt statsbudsjett**

- Kommunal deflator oppjusteres fra 3,7 til 5,2 prosent:

	Vekt	Statsbud. 2023	RNB 2023
Prisvekt	42,5 %	3,0 %	4,9 %
Lønnsvekst *	57,5 %	4,2 %	5,5 %
Kommunal deflator		3,7 %	5,2 %
* Anslag lønnsvekst i RNB er 5,4% pluss 0,1% virkning av ekstra arbeidsgiveravgift for inntekter > 750 000 kroner			

- Kommunenes merutgifter som følge av økt lønns- og prisvekst anslås til 5,7 milliarder kroner.
- Samtidig anslås at kommunenes skatteinntekter uten endringer vil øke med 4,1 milliarder kroner, mens 1,6 milliarder kroner foreslås dekket gjennom økt rammetilskudd fordelt etter hovedkostnadsnøkkelen
- Som følge av generell usikkerhet mv. foreslås i tillegg at rammetilskuddet økes med ytterligere 500 millioner kroner ut over anslått kostnadsvekst. Beløpet fordeles slik at kommuner med lavere skatteinngang per innbygger får en større andel enn innbyggertallet skulle tilsi. Midlene fordeles med utgangspunkt i skatteinntekter per innbygger før inntektsutjevning, basert på gjennomsnitt for 2021 og 2022.

Revidert nasjonalbudsjett 2023 (RNB)

- Virkninger av økt rammetilskudd for Drammen er beregnet til nesten 39,7 millioner kroner i 2023:
 - Fordelt etter kostnadsnøkkelene 29,9 millioner kroner
 - Fordelt etter skatteinntang 2021 og 2022 9,8 millioner kroner
- Øvrige endringer i rammetilskuddet i 2023:
 - Det settes av 68 millioner kroner til å dekke oppfriskningsdoser med koronavirusvaksiner til personer over 75 år våren 2023. Midlene fordeles etter antall innbyggere i aldersgruppen 75 år og eldre, og Drammen kommune vil motta om lag 1,3 millioner kroner.
 - Kompensasjon for redusert maksimalpris i barnehage fra 1. januar 2023 økes med 169,1 millioner kroner da det reelle inntektstapet på grunn av høyere prisvekst blir større enn forutsatt i vedtatt statsbudsjett. Drammen kommune vil motta om lag 3,1 millioner kroner av dette.

Revidert nasjonalbudsjett 2023 (RNB)

- Andre forhold:

- Nye prognoser viser at det kan bli behov for å bosette flere flyktninger enn tidligere forutsatt i 2023. Regjeringen foreslår derfor at kommuner som bosetter utover opprinnelig anmodning, mottar et ekstra tilskudd. Kommunene vil motta et tilskudd på 50 000 kroner for hver flyktning de bosetter utover det antallet kommunen opprinnelig ble anmodet om fra IMDi i brev av 25. november 2022
- Ny informasjon og nye planleggingstall for ankomster av flyktninger fra Ukraina, tilsier at det er behov for tiltak for å bidra til rask fremskaffing av boliger til flyktninger. Regjeringen foreslår derfor en midlertidig gjeninnføring av tilskudd til utleieboliger i 2023. På bakgrunn av dette foreslås det at bevilgningen økes med 180 millioner kroner.
- Bevilgningen til investeringstilskudd til flere heldøgns omsorgsplasser foreslås økt med 200 millioner kroner i 2023. Forslaget innebærer å øke tilsagnsrammen med 2 000 millioner kroner. Total tilsagnsramme for 2023 blir med forslaget 2 950 mill. kroner, tilsvarende om lag 1 500 heldøgns omsorgsplasser.

Justering av skatteanslag og rammetilskudd

Tusen 2023-kroner	Nasjonalt 2023	Drammen 2023	Drammen 2024	Prog
Endringer i rammetilskuddet				
Pris- og lønnskompensasjon - økt rammetilskudd	2 100 000	39 647	39 647	P19
Kompensasjon vaksinasjon korona	68 000	1 325	0	P04
Økt kompensasjon redusert makspris barnehage fra 1.1.2023	169 100	3 102	3 102	P02
Endring i rammetilskuddet	2 337 100	44 074	42 749	
Endringer skatteinntekter				
Økt skatteanslag - pris- og lønnskompensasjon	3 928 000	59 400	59 400	P19
Endring frie inntekter	6 265 100	103 474	102 149	
Herav kompensasjon økt pris- og lønnsvekst	6 028 000	99 047	99 047	

- Økt skatteanslag tilsvarer -6,2% i forhold til regnskap 2022. Nasjonalt anslag i RNB er -7,3% i forhold til 2022
- Nytt skatteanslag tilsvarer 92,5% per innbygger som har vært et «normalnivå» (91,2% i 2022)

Økonomiske hovedtall per 1. tertial 2023

Foreløpige vurderinger

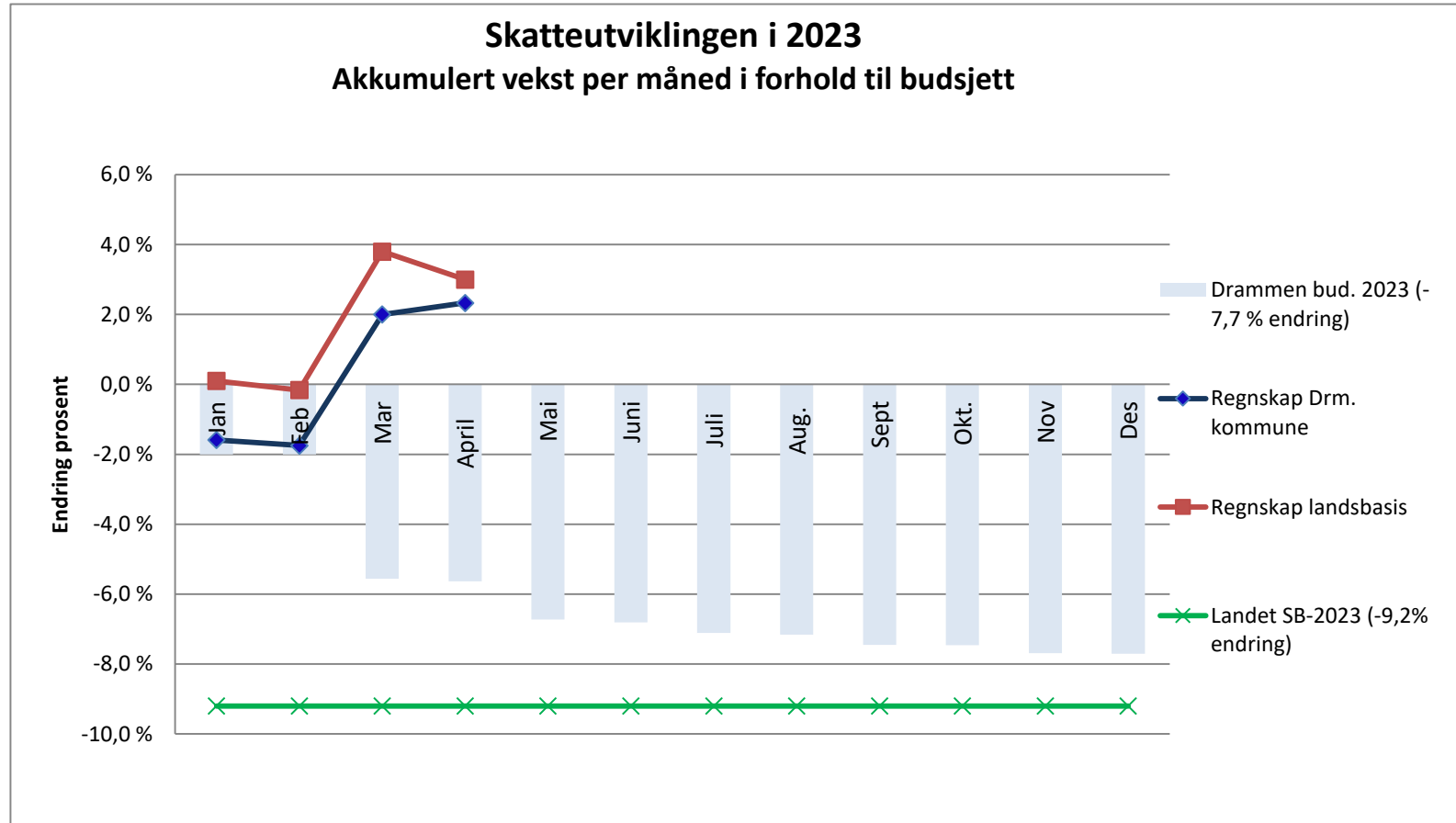
Foreløpige hovedtall – justeringer per 1. tertial 2023

1000 kroner	Endring 2023
Sentrale inntekter	-113 437
Sentrale utgifter	98 315
Programområdene	139 040
Finans	-9 400
Sum endring netto driftsresultat	114 518
Fiansiering:	
Bruk av disposisjonsfond mer-/mindreforbruk	-31 191
Bruk av disposisjonsfond saldering	-83 327
Sum årsoppgjørdisposisjoner	-114 518

Skatteinngangen per april

- Skatteinngangen per april betydelig bedre enn budsjettet
- Stor usikkerhet når det gjelder skatteinngangen mot slutten av året
 - Svært høye engangsinntekter i fjor
 - Lavere restskatt og mer skatt til gode for 2022
- Drammen har 0,7 %-poeng lavere vekst enn landet per april
- **Forslag:** Skatteinngangen i Drammen oppjusteres med 1,5%-poeng, mens nasjonalt anslag oppjusteres med 1,9%-poeng (RNB)

Sentrale inntekter - justeringer

Endringer 1. tertialrapport 2023	
1000 kroner	2023
Sentrale inntekter	
Inntekts- og formuesskatt - økt anslag	-59 400
Rammetilskudd - økt pris og lønn	-39 647
Rammetilskudd - inntektsutjevning	-6 390
Integreringstilskudd - økning år 2-5	-8 000
Sum sentrale inntekter	-113 437

Kompensasjon for høyere prisvekst

- Anslaget for kommunenes prisvekst er i RNB oppjustert fra 3,0% til 4,9%, mens kommunal deflator oppjusteres fra 3,7% til 5,2%.
- Rådmannen foreslår at programområdenes utgifter til kjøp av varer og tjenester mv. kompenseres for den økte prisveksten.
- Ekstra kostnadsvekst unntatt lønnsposter er beregnet til 35,6 millioner kroner. Av dette tilføres 29,3 millioner kroner programområdene, mens 6,3 millioner kroner settes av på sentralt ansvar. Dette gjelder justering av posten tilskudd til private barnehager (P02), da det foreløpig er uavklart om tilskuddene til private barnehager skal justeres.
- Det legges ikke opp til justering av kommunale priser og gebyrer.

Økt lønnsreserve

- Betydelig høyere lønnsvekst enn forutsatt
 - Vedtatt budsjett lønnsvekst på 4,2%
 - Ramme sentralt lønnsoppgjør 2023 på 5,4%
 - Lønnsreserven foreslås oppjustert med 58 millioner kroner.

Kap. 4-stillinger	Kommuner og fylkeskommuner	Kommuner	Fylkeskommuner
Overheng til 2023*	1,0 %	1,0 %	1,0 %
Anslag glidning i 2023	0,2 %	0,2 %	0,2 %
Sentrale tillegg (1.1 og 1.5)	4,2 %	4,2 %	4,2 %
Anslag årslønnsvekst 2022 til 2023	5,4 %	5,4 %	5,4 %
Anslag overheng til 2024	1,8 %	1,8 %	1,9 %

Oppsummering økt lønns- og prisvekst

1000 kroner	Endring 2023
Lønnsreserve - økt avsetning	58 000
Priskompensasjon programområder	29 322
Priskompensasjon sentralt	10 315
Sum merutgifter lønns- og prisvekst	97 637
Endring skatt/rammetilskudd priskompensasjon	-99 047

Sentrale utgifter - justeringer

1000 kroner	2023
Sentrale utgifter	
Lønnsreserve	58 000
Avsetning økt deflator	6 315
Husleie	4 000
Pensjon - netto forverring (usikkert tall)	30 000
Sum sentrale utgifter	98 315

Tjenesteområdene

- Utfordringer innen P02 Barnehager:
 - Forslag om å tilføre 29,2 millioner kroner jf. Handlings- og økonomiplan 2023-26:
 - Tilskudd til private barnehager – Kapitaltilskudd: 7,6 millioner kroner
 - Demografi: 6,5 millioner kroner
 - Utenbysbarn: 2 millioner kroner
 - Ikke rettighetsbarn: 10 millioner kroner
 - Økt kompensasjon redusert makspris: 3,1 millioner kroner (RNB)
 - Spesialpedagogiske tjenester som leveres både til kommunale og private aktører opplever igjen større pågang. Utfordringer med økt behov for spesialpedagogiske tjenester og inntak av ikke-rettighetsbarn finnes også i de andre ASSS-kommunene.
- P06 Hjemmetjenester og institusjon:
 - Forslag om å tilføre 15 millioner kroner i kompensasjon for drift av Gulskogen og Fredholt inntil alle pasienter er flyttet ut.
- P08 Sosialtjeneste, etablering og bolig:
 - Forslag om å søke Husbanken om 300 millioner kroner i økte rammer til startlån, samt økte rammer for tilskudd til etablering og utbedring i størrelsesorden 5 millioner kroner.
- P12 Vann, avløp og renovasjon:
 - Forslag om å mellomfinansiere 25 millioner kroner for å finansiere vedtatte gebyrer som var lavere enn rådmannens forslag ifm. beslutning i kommunestyret 12. desember 2022.
- Tilbakeføring mer-/mindreforbruk

Tilbakeføring av mer-/mindreforbruk fra 2022

- Det foreslås tilbakeføring av programområdenes mer/mindreforbruk fra 2022, ref. retningslinjene i pkt. 5.4 i økonomireglementet.
- Det foreslås imidlertid enkelte unntak:
 - Merforbruk i P02 foreslås dekket av mindreforbruk i P01(delvis) og P03 Forebyggende tjenester
 - Hovedutvalg helse, sosial og omsorg holdes utenfor ordningen for 2022
- Netto tilbakeføring i 2023 blir 31,2 millioner kroner som foreslås dekket fra disposisjonsfondet.

Prog	Progansv (T)/(1000 kroner)	Avvik	Matematisk beregning	Forslag tilbakeføring
P01	Skole	17 595	17 595	15 329
P02	Barnehage	-7 125	-7 125	0
P03	Forebyggende tjenester (inkl. barnevern)	4 860	4 860	0
Sum hovedutvalg oppvekst og utdanning		15 329	15 329	15 329
P04	Helse	-25 843	-8 809	0
P05	Mennesker med nedsatt funksjonsevne	-35 022	-8 762	0
P06	Hjemmetjenester og institusjon	3 490	3 490	0
P07	Rus og psykisk helse	642	642	0
P08	Sosialtjeneste, etablering og bolig	7 140	7 140	0
Sum hovedutvalg helse, sosial og omsorg		-49 592	-6 299	0
P09	Kultur, fritid og idrett	1 430	1 430	1 430
P10	Medvirkning og lokaldemokrati	568	92	92
Sum hovedutvalg kultur, idrett og frivillighet		1 998	1 522	1 522
P11	Utbygging og samferdsel	1 240	1 240	1 240
P12	Vann, avløp og renovasjon	-1 508		0
P13	Arealplan, klima og miljø	8 677	2 207	2 207
Sum hovedutvalg tekniske tjenester		8 409	3 447	3 447
P14	Ledelse, styring og administrasjon	17 284	9 070	9 070
P15	Samfunnssikkerhet	311	311	311
P16	Næringsutvikling	1 650	622	622
P18	Politisk styring	4 329	891	891
Sum formannskap (ex. P19)		23 574	10 893	10 893
Sum tilbakeføring		49 310	24 892	31 191

Programområdene - justeringer

1000 kroner	2023
Programområdene	
Kompensasjon økt pris/deflator	29 322
Tilbakeføring mer-/mindreforbruk 2022	31 191
P02 Barnehage	29 202
P04 Helse	1 325
P06 Hjemmetjenester og institusjon	15 000
P08 Sosialtjeneste, etablering og bolig	5 000
P09 Kultur, idrett og frivillighet	1 000
P11 Utbygging og samferdsel	1 500
P12 Vann og avløp	25 000
P18 Politisk styring	500
Sum programområdene	139 040

Utbytte fra aksjeselskaper

Utbytte i 2023

- Det er i årets budsjett lagt til grunn 250 millioner kroner i utbytte fra aksjeselskaper
- Av dette er 120 millioner kroner definer som et «basis-nivå» som finansiere løpende drift
- Forventet utbytte ut over «basis-nivå» benyttes til ekstra egenfinansiering av investeringer
- Foreløpige signaler fra kommunens aksjeselskaper indikerer et utbytte i år som er om lag 9 millioner kroner høyere enn budsjettet

Oppdatert handlings- og økonomiplan

Kommuneproposisjonen 2024/frie inntekter

Demografiutgifter

Renteutviklingen

Utbytte

Utviklingen i disposisjonsfondet

Kommuneproposisjonen 2024

Økonomisk opplegg for kommunene

- Regjeringen legger opp til en reell vekst i de frie inntektene i størrelse 4,4 – 4,7 milliarder kroner neste år. Dette skal dekke:
 - Kommunenes netto merutgifter til demografi anslås til om lag 3,1 milliarder kroner. Dette er vesentlig høyere enn forutsetningen om realvekst på 2 milliarder kroner som er lagt til grunn i HØP 2023-2026.
 - Vekst i kommunenes pensjonskostnader med 1,1 milliarder kroner ut over anslått lønnsvekst (anslag med stor usikkerhet)
 - Innenfor veksten i frie inntekter skal også følgende dekkes:
 - Satsing på 150 millioner kroner kommunene til psykisk helse og rus (anslag Drammen 2,6 millioner kroner)
 - 100 millioner kroner til kommuner som taper mest på modellen for gradert basiskriterium. Kan gi Drammen et trekk på nesten 2 millioner kroner.

Kommuneproposisjonen 2024

Økonomisk opplegg for kommunene

Virksomheter for Drammen kommune

- Drammen kommunes frie inntekter er basert på forutsetningene i RNB og kommuneproposisjonen beregnet å bli 6 802 millioner kroner neste år. Dette er drøye 114 millioner kroner mer enn lagt til grunn i vedtatt HØP 2023-2026.
- Merinntektene må ses i forhold til videreføring av høyere lønns- og prisvekst i 2023 på nesten 94 millioner kroner. Disse ekstrautgiftene videreføres i 2024.
- I tillegg må merinntektene ses i forhold til høyere pensjonskostnader (usikkert) og høyere demografikostnader. I forhold til beregninger fra KS' demografimodell som ble presentert i HØP 2023-2026 øker netto demografikostnader med om lag 25 millioner kroner i perioden.
- Til tross for betydelig oppjustering av demografikostnadene i 2024 dempes veksten i Drammens frie inntekter av spesielt to forhold:

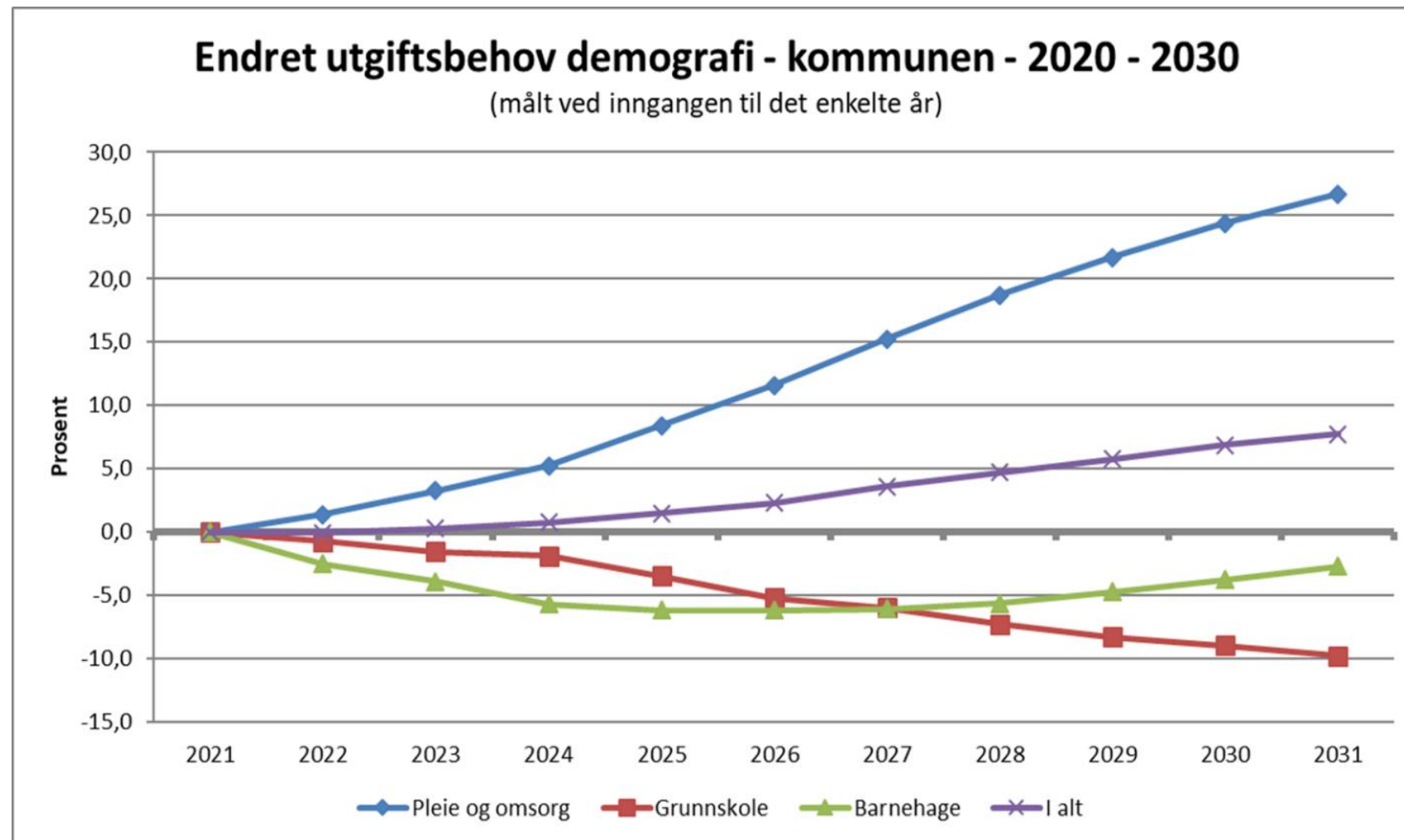
Trekket gjennom utgiftsutjevningen økes med nesten 17 millioner kroner i 2024 som følge av at utgiftsindeksen for Drammen reduseres fra 0,0018 til 0,9895.

«Nye inntekter» fra grunnrenteskatt mv. fra havbruk og landbasert vindkraft var lagt inn i rammetilskuddet med 1,85 milliarder kroner fra 2024. For Drammen var dette beregnet å gi 25 - 30 millioner kroner i merinntekter per år. Disse beløpene er nå trukket ut av beregningsgrunnlaget.

Økte demografiutgifter i Drammen - men også behov for omfordeling

- Kraftig vekst i eldre aldersgrupper vil gi betydelig økt utgiftsbehov innenfor pleie- og omsorgstjenestene framover
- Samtidig vil lavere antall barn og unge gi redusert utgiftsbehov innenfor barnehage og skole, men det vil være krevende å redusere utgiftene i takt med lavere barnetall

Demografikostnader (tall i 1000 kroner)

KS-modell	Pleie og omsorg	Grunnskole	Barnehage	Sosial	Kommune-helse	Barnevern	Sum
2023	31.370	- 12.431	- 17.218	2.782	2.928	- 1.450	5.982
2024	68.102	- 14.436	- 24.142	4.504	5.613	- 2.782	36.859
2025	130.058	- 41.838	- 27.569	6.004	7.982	- 5.298	69.339
2026	196.070	- 66.165	- 33.604	7.601	10.701	- 7.463	107.140

HØP 2023-2026	P05 - TMNF	P06 - Hj.tj./Inst.	P01 - Skole	P02 - barnehage	P08 - Sosialtj.	P04 - Helse	P03 - Barnevern	Sum
2023	47.000	9.775	- 2.500	- 13.700	2.800	3.000	- 1.450	44.925
2024	47.000	33.200	- 10.800	- 14.600	4.500	5.700	- 2.750	62.250
2025	40.000	88.325	- 31.300	- 34.000	6.000	8.000	- 5.250	71.775
2026	40.000	112.850	- 49.500	- 32.800	7.600	10.700	- 7.400	81.450
Nivå 2026	152.850		- 49.500	- 32.800	7.600	10.700	- 7.400	81.450

Demografikostnader – oppdatert beregning (tall i 1000 kroner)

KS-modell 2022	Pleie og omsorg	Grunnskole	Barnehage	Sosial	Kommune- helse	Barnevern	Sum
2023	31.370	- 12.431	- 17.218	2.782	2.928	- 1.450	5.982
2024	68.102	- 14.436	- 24.142	4.504	5.613	- 2.782	36.859
2025	130.058	- 41.838	- 27.569	6.004	7.982	- 5.298	69.339
2026	196.070	- 66.165	- 33.604	7.601	10.701	- 7.463	107.140

Ny beregning 2023							SUM	Endring
	Pleie- og omsorg	Grunnskole	Barnehage	Sosial	Kommune- helse	Barnevern	DRAMMEN	modell 2022
2023	49 669	-5 635	-16 260	5 051	4 437	-997	36 264	30 282
2024	96 829	3 593	-25 541	8 700	8 256	-1 891	89 946	53 087
2025	145 286	-26 027	-29 318	10 312	10 736	-3 345	107 643	38 304
2026	201 910	-52 324	-36 417	12 029	13 586	-5 702	133 081	25 941

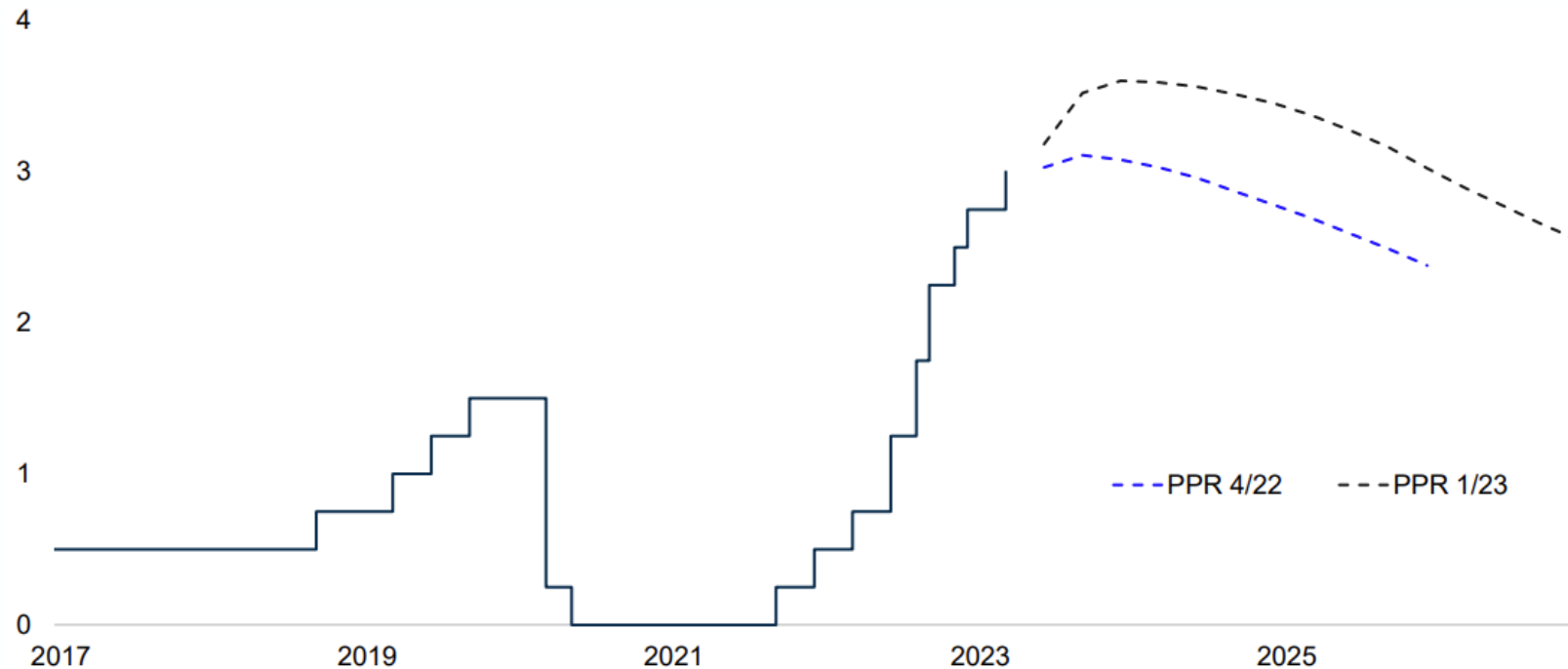
Ny beregning er basert på oppdaterte befolkningstall per 1.1.2023, foreløpige Kostra-tall 2022 og omregnet med oppdatert deflator 2023

Rentekostnad

Norges Banks rentebane

Prosent

På kort sikt skal renten litt opp mens på lengre sikt skal den ned igjen

Markedsrenter per. 11. mai

Markedet følger i stor grad Norges Banks prognose. De korte rentene vil fortsatt stige en stund til, mens de lange rentekurvene ligger forholdsvis stabile. Renteforutsetningene i gjeldende HØP 2023-2026 vurderes per nå å ligge innenfor markedsforutsetningene. Internrenten i Lånefondets budsjett på 4% opprettholdes uendret.

Utbytte fra aksjeselskaper

Utbytteforventninger 2024-2027

- Rådmannen legger foreløpig til grunn en årlig forventning om utbytte på 198 millioner kroner per år i den kommende HØP-perioden
- Dette er i størrelse 30-40 millioner kroner mer enn i vedtatt HØP 2023-2026, og begrunnes i hovedsak med høyere utbytteforventning fra kommunens eierskap i kraftbransjen

Disposisjonsfond

Beløp i 1000 kroner	2022	2023	2024	2025	2026
Saldo disposisjonsfond per 1.1.	817 240	843 776	539 109	397 500	382 740
Bruk 1. tertial 2023 - mer-/mindreforbruk		-31 191			
Bruk 1. tertial 2023 - saldering		-83 327			
Netto avsetning regnskap 2022	26 536				
Bruk disposisjonsfond egenfinansiering re-bevilgn. investering		-38 000			
Bruk disposisjonsfond egenfinansiering (15%) - HØP 2023-2026		-118 800	-114 000	-14 760	-3 314
Bruk disposisjonsfond ekstra egenfinansiering (Mile)		0	0	0	0
Netto bruk/avsetning saldering inkl. tilleggsvedt. HØP 2023-26		-33 349	-27 609	0	10 000
Prognose saldo disposisjonsfond per 31.12	843 776	539 109	397 500	382 740	389 426
Generell reserve (tilsv. 3% av bto. driftsinntekter)	234 855	257 474	258 039	258 301	259 143
"Rentesikringsfond" (1% av brutto lånegjeld)	94 038	95 836	99 452	101 243	103 578
"Eier-risikofond"	20 000	20 000	20 000	20 000	20 000
Handlingsreglenes reservekrav pr. 31.12	348 893	373 310	377 491	379 544	382 721
Avvik fra handlingsreglenes krav	494 883	165 799	20 009	3 196	6 705
<i>Disposisjonsfond i prosent av brutto driftsinntekter</i>	<i>10,8 %</i>	<i>6,3 %</i>	<i>4,6 %</i>	<i>4,4 %</i>	<i>4,5 %</i>

- Anslått saldo per 31.12.2022 var 715,1 millioner kroner i HØP 2023-2026. Faktisk saldo regnskap 2022 på 843,8 millioner kroner.
- Avsetning og bruk i perioden 2023-2026 er basert på forutsetningene i vedtatt HØP 2023-2026, samt forslag om bruk av fondet med 152,5 millioner kroner i 1. tertialrapport 2023
- Forutsatt bruk av 48 millioner kroner til ekstra egenfinansiering i 2023 (salg av Miletomta) tas ut da inntekten først vil komme som ekstra utbytte i år

Oppdatert vurdering av HØP 2023-2026

- Veksten i Drammen kommunes frie inntekter i perioden 2024-2026 vil i stor grad «spises opp» av den høye lønns- og prisveksten som videreføres fra 2023 og økte demografikostnader
- Det økonomiske hovedbildet endres derfor i liten grad i forhold til gjeldende HØP:
 - Fortsatt svakt netto driftsresultat i 2024 - egenfinansiering dekkes av disposisjonsfond
 - Med foreslått bruk av disposisjonsfondet i 1. tertialrapport 2023 vil det ikke være rom for ytterligere bruk av fondet ut over det som allerede er innarbeidet i HØP 2023-2026
 - Oppjustert utbytte-forventning foreslås benyttet til finansiering av økte investeringsutgifter knyttet til prosjekter innenfor heldøgns omsorg
 - Behov for betydelige innsparingstiltak fra 2025 (135 millioner kroner, økes til 150 millioner kroner i 2026) i gjeldende HØP må derfor opprettholdes for å sikre forsvarlig balanse i økonomien og forutsatt egenfinansiering av investeringer

Det store bildet er at Drammen kommune fortsatt har behov for å redusere driftsnivået

... og det er nødvendig å flytte penger mellom tjenesteområder som følge av demografiendringer

Investeringer

Investeringsbudsjettet, 1. tertial 2023

- Investeringsprosjektene følger i hovedsak planlagt fremdriftsplan
- Det er gjennomført investeringer i Drammen kommune per utgangen av 1. tertial 2023 på hhv.
 - Drammen eiendom: 76 millioner
 - Øvrige formål: 228 millioner
- Det er foreslått re-bevilgninger av ubrukke investeringsmidler fra 2022 til 2023
 - 106 millioner til Drammen eiendom
 - 46 millioner til øvrige formål
- Re-bevilgningene gjelder store byggeprosjekter, samt prosjekter hvor arbeidene er påbegynt i budsjettåret, men fakturaer og ferdigstillelse løper inn i neste budsjettår

Investeringsbudsjettet, 1. tertial 2023 - Bybrua

- Status for prosjekt ny bybru
 - Tillatelse fra Statsforvalter til å utføre arbeider i elva gjennom sommerhalvåret, og det forventes basert på dette at gjeldende fremdriftsplan med ferdigstilling høsten 2025 opprettholdes
 - Sluttarbeider og nedrigging gjennomføres i 2026
 - Gjeldende totalramme for hele prosjekt bybru på 1 622 millioner kroner opprettholdes
 - Fremdeles usikkerhet knyttet til prisvekst og påvirkning for prosjektet

	2023	2024	2025	2026
Prosjekt bybru vedtatt HØP 2023- 2026	425	325	310	100
Oppdatert anslag per. 1. tertial 2023		337	320	100

Investeringsbudsjettet i vedtatt handlings- og økonomiplan

- Investeringsramme på 900 millioner per. år iht. vedtak fra kommunestyret høsten 2020
 - 300 millioner til større enkeltprosjekter
 - 400 millioner til rammebevilgninger for oppgradering og fornyelse av kommunens aktiva
 - 200 millioner til vann og avløp
- Større enkeltprosjekter vedtatt i HØP 2023-26
 - Ny bybru
 - Veiavangen ungdomsskole
 - Investeringer helse og omsorg herunder boliger og sykehjem (samlet rammebevilgning)

Investeringsbudsjettet i vedtatt handlings- og økonomiplan

- Historiske faktiske investeringsrammer i vedtatt HØ 22-25 og HØ 23-26

	Vedtatt HØ 2022	Vedtatt HØ 2023
Større enkeltprosjekter	528 millioner	633 millioner
Rammebevilgninger	449 millioner	435 millioner
Vann og avløp	200 millioner	200 millioner

Oppdatering av investeringsplan fra handlings- og økonomiplanen

- Siden årlig investeringsramme ble vedtatt i 2020 har Statistisk sentralbyrås prisindeks økt betraktelig. Dette medfører at kommunens totale investeringsramme svekkes. Dette er belyst i tabellen under:

	Investeringsbudsjett	%Prisindeks januar 2020 til mars 2023*	Investeringsbudsjett justert for prisindeks
Vann og avløp	200 000 000,00	14,60 %	170 800 000,00
Rammebevilgninger til oppgradering	400 000 000,00	18,90 %	324 400 000,00
Sum	600 000 000,00		495 200 000,00

* Kilde: SSB "Bygg Bustadblokk" benyttet for Vann og avløp
SSB konsumpris indeks benyttet for Rammebevilgninger

Investeringer innenfor helse og omsorg

- Ramme på 225 mill. kr pr år
- Sett på hvordan pengene skal brukes
- Har to alternative investeringspakker
- To alternative sykehjemsløsninger
- Sett av andre prosjekter for å sikre heldøgns omsorgsplasser
- Summen av sykehjemmene og de andre prosjektene – dekker behovet for plasser

• To investeringsløp

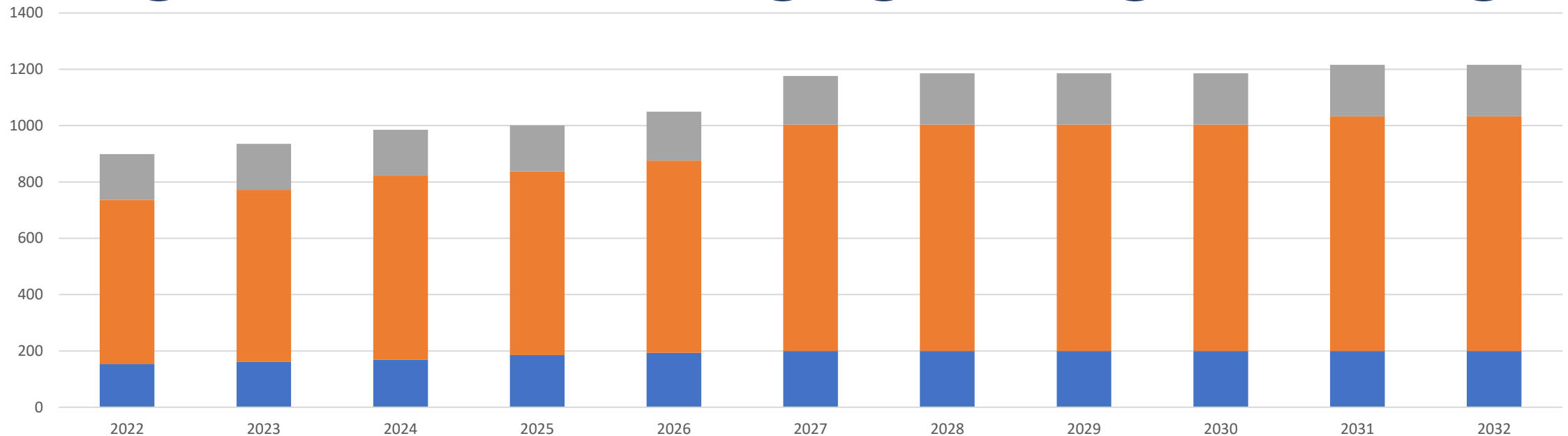
Behov for boliger med heldøgns omsorg

- Oppdatert kunnskapsgrunnlag
 - Demografifremskriving
 - Vurdering av behov for plasser og boliger til eldre basert på framskriving på de over 80
 - Vurdering av behovet for økt kapasitet for boliger for personer med nedsatt funksjonsevne
 - Vurdering av behovet for endret innretning av boliger med bemanning for personer med rus -og psykisk helseutfordringer
- Prognose

Framskrevet behov for sykehjemsplasser og boliger med bemanning og heldøgns omsorg

- Rus og psykisk helse
- Hjemmetjenester og institusjon
- Tjenester til mennesker med nedsatt funksjonsevne

Behov for
300 – 330
nye plasser
og boliger

Krokstad sykehjem nytt konsept

- Kommunestyrets vedtak 28.03.2023 (utdrag av vedtak i sak 30/23)
 - *"Rådmannen utreder videre muligheten for bygging av sykehjem i Krokstadelva til en lavere kostnad enn det som ble lagt fram for en investeringsbeslutning i juni 2022*
 - *Utredningen må vise muligheten og eventuelle kostnader ved kjøkkenløsninger på sykehjemmet som sikrer godt tilberedt, kortreist mat som sikrer matlukt i gangene. Utredningen må hensynta og vise muligheten for dagsenter tilknyttet sykehjemmet i Krokstadelva*
 - *Kommunen må tilpasse det nye sykehjemmet slik at det optimaliseres med Husbankens krav"*

Sammenligning av de to sykehjemsprosjektene

Alternativ	Antall plasser	Antall m2	Produksjonskjøkken	Dagsenter	Hjemmetjenestebase
Krokstad 1 (opprinnelig prosjekt)	128	18 000	Inkludert	Inkludert	Inkludert
Krokstad 2 (nytt konsept)	120	11 739	Tillegg	Tillegg	Nei

Sammenligning av de to sykehjemsprosjektene investering

Indeks pr. mars 2023 (i hele tusen)	Krokstad1 (opprinnelig)	Krokstad2 (nytt)
Kostnad P50		
Kostnad P50	1 387 000	823 000
Med dagsenter	Inkludert	850 000
Med produksjonskjøkken	Inkludert	846 000
Med både dagsenter og produksjonskjøkken	Inkludert	873 000
Kostnad P85		
Kostnad P85	1 652 000	1 037 000
Med dagsenter	Inkludert	1 070 000
Med produksjonskjøkken	Inkludert	1 066 000
Med både dagsenter og produksjonskjøkken	Inkludert	1 099 000
Tillegg for inventar (anslag)	45 802	38 000

Krokstad sykehjem 2 – nytt konsept

Hva som er utredet:

- OPAK
 - En rapport basert på erfarings-/nøkkeltall og gjennomsnittstall, samt generelle betraktninger på arealbehov
 - 120 beboere basert på optimalisert bygningsform gitt reguleringshøyde på 3 etasjer
 - Areal pr beboer ble satt til 100 m²
 - Totalt antall kvadratmeter 12 000
 - Kvadratmeterpris på P 50 nivå pr november 2022 = 63.000 kr/pr m² – 756 millioner kroner
 - En godt dokumentert rapport som sannsynligjorde muligheten for å bygge et rimeligere sykehjem

Krokstad sykehjem 2 – nytt konsept

Hva som er utredet:

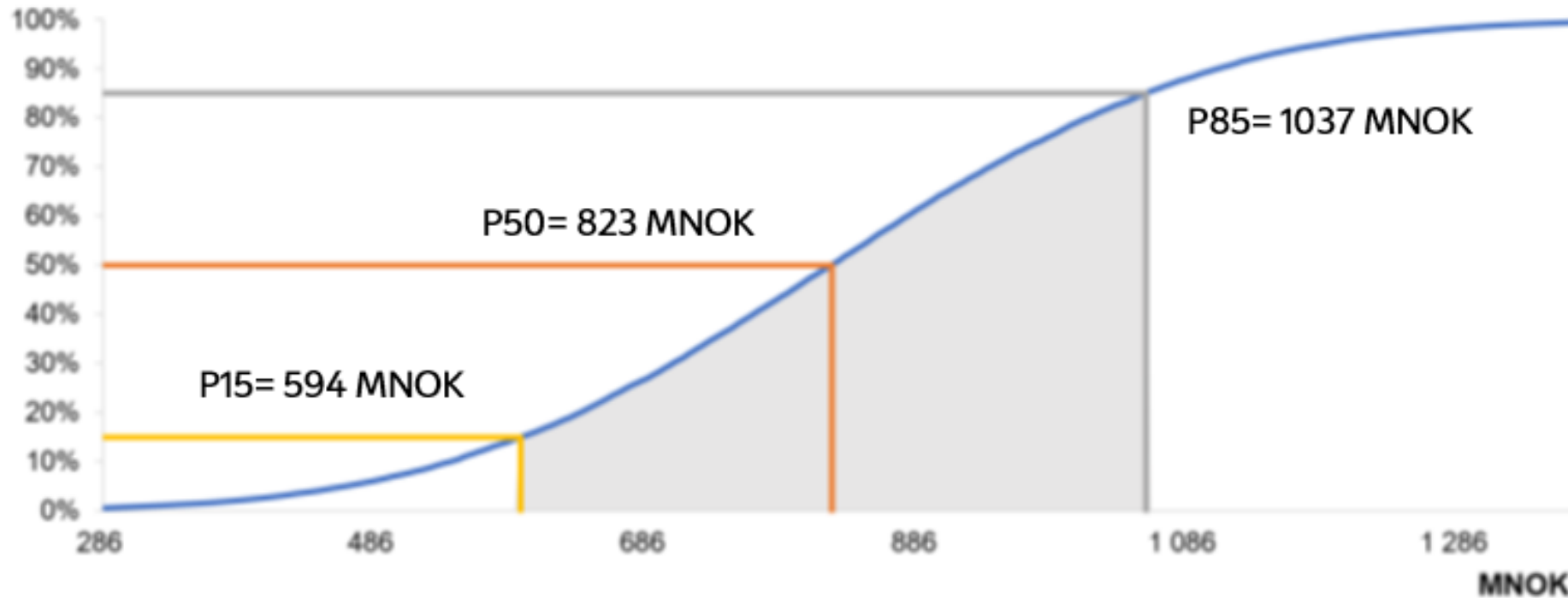

- Marstrand
 - En rapport som bygger videre på OPAK sin rapport
 - Arealbehov er vurdert konkret og optimalisert gjennom en overordnet medvirkning, dog ikke tegnet ut
 - Arealbehov uten produksjonskjøkken, dagsenter og hjemmetjenestebase 11 739 m²
 - Gjennomført en usikkerhetsanalyse
 - Kvadratmeterpris regulert til pris pr mars 2023 = 70.100 kr/pr m² – 823 millioner kroner (P50)

Krokstad sykehjem2 - P50

S - kurve

■ P15-P85 — S-Kurve — Forventet kostnad — P85 — P15

Drift ved de to konseptene

- Bygningsmessige forhold
 - Betydning for bemanning - differanse
 - Endringer i Husbankens retningslinjer fra 2018
 - Antall kvm, drift og koordinering
- Kjøkken
 - Produksjonskjøkken vs mottakskjøkken
- Dag og aktivitetssenter for hjemmeboende
- Hjemmetjenesten og andre støttefunksjoner

Sammenligning av de to sykehjemsprosjektene drift

(i hele tusen)	Krokstad1	Krokstad2
Kostnad sykehjemsdrift per år inkl drift	127 000 (992 tusen per plass)	100 828 (840 tusen per plass)
Drift av dagsenter	13 158	13 158
Drift av produksjonskjøkken inkl. cafe	16 855	
Drift av mottakskjøkken		5 864
Totalt med drift av kjøkken og dagsenter	157 013	119 850

Samlet fremdrift og behovsdekning hjemmetjenester og institusjon

Boliger og plasser i hjemmetjenester og institusjon									
Fremdrift ved bygging av nytt konsept for Krokstad sykehjem 2 (rådmannens anbefaling)									
2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Antall boliger og plasser									
28(28)	52(24)	70(18)	100(30)	220(120)	260(40)				
Fredholt									
	Gulskogen								
		Konnerud							
		Åskollen							
		Sykehjem Krokstad 2 (nytt konsept)							
							Resterende boliger		

Samlet fremdrift og behovsdekning hjemmetjenester og institusjon alternativ fremdrift

Boliger og plasser i hjemmetjenester og institusjon									
Fremdrift ved bygging av opprinnelig konsept for Krokstad sykehjem 1									
2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Antall boliger og plasser									
28(28)	54(24)	70(18)	198(128)				228(30)		260(32)
Fredholt									
	Gulskogen								
		Konnerud							
			Sykehjem Krokstad 1 (opprinnelig konsept)						
				Åskollen					
								Resterende boliger	

Andre prosjekter for plasser med heldøgns omsorg (boliger)

- Samlet behov for 50 til 70 boliger i perioden 2023 – 2032
 - 40-50 boliger med heldøgns omsorg for personer med nedsatt funksjonsevne
 - 10 til 20 boliger for personer med psykisk helse- og rusutfordringer
- En andel av behovet kan dekket gjennom private initiativ og ved å sette inn bemanning i tilknytning til eksisterende utleieboliger og boliger innbygger kjøper selv

Fremdrift og behovsdekning boliger til personer med funksjonsnedsettelse

Fremdrift og behovsdekning boliger til personer med funksjonsnedsettelse									
2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Antall boliger og plasser									
8 (8)	32 (24)		47 (23)						
Boligtilbud med base i eksisterende bygg (8)									
	Boligtilbud med base kommunal investering (8)								
	Baselokaler i større boligkompleks (6)								
	Boliger for utleie eller videresalg - kommunal investering (10)								
	Kjøp eller innleie av baselokaler og leiligheter i boligkonsepter som utvikles i perioden (8-15)								

Fremdrift og behovsdekning boliger til personer med rus- og psykiske helseutfordringer

Fremdrift og behovsdekning boliger til personer med rus- og psykiske helseutfordringer

2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
------	------	------	------	------	------	------	------	------	------

Antall boliger og plasser

10 (10)

20 (10)

Tilrettelegge eksisterende bygg for heldøgns omsorg ved å etablere baselokaler

Bygge/tilpasse spesielt tilrettelagte boenheter med få plasser

*Behovet er 10 til 20 boliger i perioden. Antall boliger i hvert prosjekt og tidspunkt for ferdigstillelse vil bli justert i løpet av perioden

Samlet oversikt

Boliger og plasser Helse og omsorg, samlet plan 2023 - 2032									
2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Antall boliger og plasser									
36(36)	60(24)	102 (42)	142(40)	277 (135)	287 (10)	327 (40)			
P06 Fredholt (28)									
P05 Bolig med base (8)									
	P06 Gulskogen (24)								
		P06 Konnerud (18)							
		P05 bolig med base, kjøp av baser og leiligheter (24)							
			P07 Tilrettelegge bygg med baselokaler (10)						
	P06 Åskollen (30)								
		P05 Boligkonsepter som er under utvikling (8-15)							
		P06 Sykehjem Krokstadelva (nytt konsept) (120)							
			P07 Tilrettelagte boenheter m/få plasser (10)						
									P06 Resterende boliger (40)

Investeringsbudsjettet i rammesaken 2023 - helse og omsorg med Krokstad 2

- Oversikt over foreslått budsjett for helse og omsorg i planperioden 2024-2028. Krokstad 2 – nytt forenklet Krokstad sykehjem

Prosjekter	2024	2025	2026	2027	2028 Total	
DEKF P05 Kjøp av baser i Konnerudparken (HDO)	10 000 000	-	-	-	-	10 000 000
DEKF P05 Kjøp av boenheter (HDO)	45 000 000	-	-	-	-	45 000 000
DEKF P05 Korsveien 68 - botilbud med base (HDO)	15 000 000	38 000 000	10 000 000	-	-	63 000 000
DEKF P06 Gulskogen (HDO)	80 000 000	-	-	-	-	80 000 000
DEKF P06 Konnerud (HDO)	2 000 000	3 000 000	-	-	-	5 000 000
DEKF P06 Nytt forenklet sykehjem (HDO)	15 000 000	25 000 000	390 000 000	345 000 000	45 000 000	820 000 000
DEKF P06 Solberglia sykehjem (HDO)	7 000 000	25 000 000	25 000 000	-	-	57 000 000
DEKF P06 Åskollen (HDO)	10 000 000	80 000 000	90 000 000	15 000 000	-	195 000 000
DEKF P07 Boliger og baser (HDO)	15 000 000	15 000 000	-	-	-	30 000 000
Total	199 000 000	186 000 000	515 000 000	360 000 000	45 000 000	1 305 000 000
Budsjett	225 000 000	225 000 000	225 000 000	225 000 000	225 000 000	1 125 000 000
Over (-)/Under budsjett	26 000 000	39 000 000 -	290 000 000 -	135 000 000	180 000 000 -	180 000 000

Investeringsbudsjettet i rammesaken 2023 - helse og omsorg med Krokstad 1

- Oversikt over foreslått budsjett for helse og omsorg i planperioden 2024-2028. Krokstad 1 – opprinnelig Krokstad sykehjem og nybygg ved Åskollen sykehjem

Prosjekter	2024	2025	2026	2027	2028 Total		
DEKF P05 Kjøp av baser i Konnerudparken (HDO)	10 000 000	-	-	-	-	10 000 000	
DEKF P05 Kjøp av boenheter (HDO)	45 000 000	-	-	-	-	45 000 000	
DEKF P05 Korsveien 68 - botilbud med base (HDO)	15 000 000	38 000 000	10 000 000	-	-	63 000 000	
DEKF P06 Gulskogen (HDO)	80 000 000	-	-	-	-	80 000 000	
DEKF P06 Konnerud (HDO)	2 000 000	3 000 000	-	-	-	5 000 000	
DEKF P06 Nytt sykehjem opprinnelig prosjekt (HDO)	85 000 000	800 000 000	450 000 000	45 000 000	-	1 380 000 000	
DEKF P06 Solberglia sykehjem (HDO)	7 000 000	25 000 000	25 000 000	-	-	57 000 000	
DEKF P06 Åskollen (HDO)		5 000 000	10 000 000	80 000 000	90 000 000	185 000 000	
DEKF P07 Boliger og baser (HDO)	15 000 000	15 000 000	-	-	-	30 000 000	
Total	259 000 000	886 000 000	495 000 000	125 000 000	90 000 000	1 855 000 000	
Budsjett	225 000 000	225 000 000	225 000 000	225 000 000	225 000 000	1 125 000 000	
Over (-)/Under budsjett	-	34 000 000 -	661 000 000	-270 000 000	100 000 000	135 000 000 -	730 000 000

Vurdering av marked og prisstigning – Drammen Eiendom KF

1. Markedet

2. Usikkerhetsfaktorer

3. Utsiktene videre

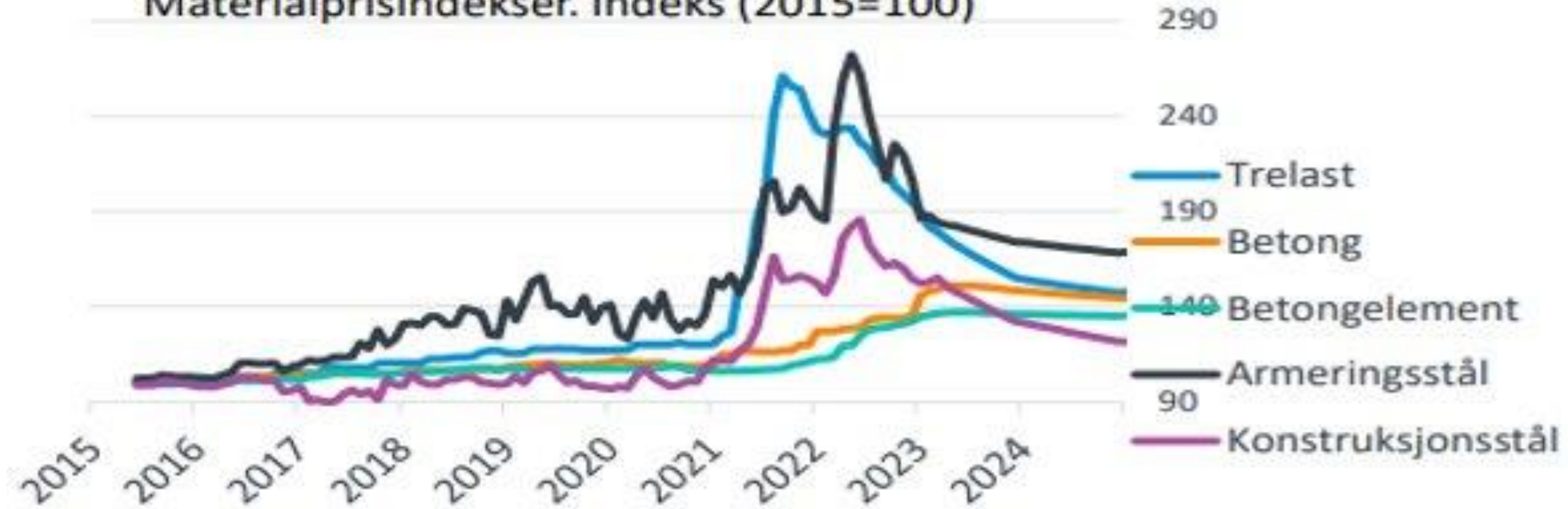

Markedet

- **Materialkostnadene**
 - totalt sett fremdeles høye, men lavere enn i 2022
- **Byggeaktiviteten**
 - bremses, spesielt innen bolig, men også innenfor yrkesbygg
- **Byggekostnadene**
 - byggekostnadsveksten er dempet, men kostnadsnivået fortsatt svært høyt

Materialprisindekser. Indeks (2015=100)

Usikkerhetsfaktorer

- Pandemi – forbi i de fleste land
- Energi – mindre knapphet i Europa, pga mildere vinter enn ventet
- Krig i Ukraina – påvirker ikke markedet i like stor grad nå
- Lav kronekurs - gjør import dyrere
- Arbeidskraft – dyrere

Utsiktene videre

- Fortsatt store usikkerheter i markedet
- Vi er sannsynligvis tilbake til en mer forutsigbar situasjon
- Materialkostnad på noen materialer er på vei ned, mens materialkostnad for de materialene som er energikrevende å produsere forblir høye. Totalt ventes en utflating og nedgang
- Arbeidskraftskostnadene er en av faktorene som bidrar til å holde prisene oppe. Utenlandske arbeidere som tidligere bidro til å holde veksten nede er ikke lenger i markedet
- Det forventes at byggekostnadene vil stabilisere seg på et høyere nivå enn før pandemien

Finansiering

- Salg av eiendommer
- Eierbidrag
- Økt låneopptak
- Bruk av disposisjonsfondet

Finansiering - salg av eiendom

- Anslag for salg av eiendom som kilde til finansiering opprettholdes i tråd med HØ 2023-2026:

Eiendom	2023	2024	2025	2026
Mile-tomt (eies i eget AS av Drammen kommune)	47			
Blichs gate parkeringshus overført til Thamsgate Parkeringshus AS	77			
Rådhuskvartalet i Mjøndalen	11	21	21	
Arboalleen 21		10		
Konnerud barnehage		10		
Ebbestad skole		9		
Parkeringsplass ved sykehuset/Waagardsløkka			64	
Bokerøya			35	
Boliger (Vestfoldbane prosjektet)			20	30
Diverse mindre eiendommer	5	5	5	5
Sum salgsinntekter per år	140	55	145	35
Tapte leieinntekter per år	7,9	0,4	4,7	0,9

Finanskostnad på nye investeringer

Investeringskostnad brutto (mill.kr.)	100
Merverdiavgift (25%)	-20
Etter MVA	80
Egenfinansiering (15%)	-12
Lånefinansiert beløp	68
Rente (4%)	2,7
Avdrag (23år)	3,5
Årlig økt kostnad	6,2

På en ny investering på 100 millioner kroner tilkommer renter med 2,7 millioner kroner og avdrag med 3,5 millioner kroner. Totalt 6,2 millioner.

Egenfinansieringen på 12 millioner kroner kommer i tillegg.

Innspill fra arbeidstakerorganisasjonene

Rådmannens oppsummering

Signaler i rammesaken

Finansielle handlingsregler

1. Bærekraftig utvikling

- a. Fondsreserve (disposisjonsfond) på minimum 3 prosent av kommunekassens brutto driftsinntekter
- b. Rentesikringsfond som inngår i disposisjonsfondet som til enhver tid utgjør minimum 1 prosent av kommunens samlede lånegjeld, eksklusiv gjeld til Husbanken knyttet til ordningen med startlån.

2. Drammen kommune skal ha en egenfinansiering av investeringer i Drammen Eiendom KF og Drammen kommunekasse på minimum 15 prosent av ikke-rentable investeringer korrigert for tilskudd og merverdiavgift. Det forventes at dette måltallet justeres til minimum 20 prosent innen en 10 årsperiode.

3. Drammen kommune skal ha et eier-risikofond på minst 20 millioner kroner.

4. Det er også et uttalt mål at netto driftsresultat bør utgjøre minimum 1,75 prosent av brutto driftsinntekter.

Forslag til vedtak rammesak 2023

- De finansielle handlingsreglene fastsatt i kommunens økonomireglement videreføres.
- Ambisjonsnivået om netto driftsresultat på 1,75 prosent opprettholdes, men er ikke realistisk i kommende handlings- og økonomiplanperiode.
- Kommunestyret ber rådmannen legge til grunn Krokstad 2 i det videre arbeidet.
- Investeringsrammer til oppgradering og fornyelse videreføres med 400 millioner kroner per år. Det foretas en ny gjennomgang av fordeling av rammene.

Oppdatert vurdering av HØP 2023-2026

- Veksten i Drammen kommunes frie inntekter i perioden 2024-2026 vil i stor grad «spises opp» av den høye lønns- og prisveksten som videreføres fra 2023 og økte demografikostnader
- Det økonomiske hovedbildet endres derfor i liten grad i forhold til gjeldende HØP:
 - Fortsatt svakt netto driftsresultat i 2024 - egenfinansiering dekkes av disposisjonsfond
 - Med foreslått bruk av disposisjonsfondet i 1.tertialrapport 2023 vil det ikke være rom for ytterligere bruk av fondet ut over det som allerede er innarbeidet i HØP 2023-2026
 - Oppjustert utbytte-forventning foreslås benyttet til finansiering av økte investeringsutgifter knyttet til prosjekter innenfor heldøgns omsorg
 - Behov for betydelige innsparingstiltak fra 2025 (135 millioner kroner, økes til 150 millioner kroner i 2026) i gjeldende HØP må derfor opprettholdes for å sikre forsvarlig balanse i økonomien og forutsatt egenfinansiering av investeringer

Det store bildet er at Drammen kommune fortsatt har behov for å redusere driftsnivået

... og det er nødvendig å flytte penger mellom tjenesteområder som følge av demografiendringer

DRAMMEN
KOMMUNE
- et godt sted å leve